

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative study) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้แนวทางปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก ณ ห้องคลอดโรงพยาบาลสันติสุข จังหวัดน่าน ระยะเวลาก่อนการใช้แนวทางปฏิบัติทางคลินิก ระหว่างเดือน เมษายน ถึง เดือน กรกฎาคม 2553 และระยะเวลาหลังการใช้แนวทางปฏิบัติทางคลินิก ระหว่างเดือน มีนาคม ถึงเดือน กรกฎาคม 2554

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ มารดาและทารกแรกเกิด ที่คลอดปกติครบกำหนด โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. มารดาไม่มีภาวะแทรกซ้อนใดๆ
2. ทารกมีคะแนนประเมิน APGAR score ที่ 5 นาทีเท่ากับ 10 คะแนน
3. ทารกมีน้ำหนักแรกคลอดระหว่าง 2,500-3,800 กรัม
4. ทารกไม่มีความพิการแต่กำเนิด

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่มคือ

1. มารดาและทารก ณ ห้องคลอดโรงพยาบาลสันติสุข จังหวัดน่าน ที่ได้รับการดูแลตามปกติ เป็นการศึกษาย้อนหลังจาก เวชระเบียน ระหว่างเดือน เมษายน ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553 จำนวน 30 คู่
2. มารดาและทารก ณ ห้องคลอดโรงพยาบาลสันติสุข จังหวัดน่าน ที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกเป็นการศึกษาไปข้างหน้าระหว่างเดือน มีนาคม ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2554 จำนวน 30 คู่ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกเพิ่มเติมคือ มารดาหลังคลอดสามารถพูด ฟัง และเข้าใจภาษาไทยได้ดี และยินยอมให้ความร่วมมือการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาคือแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาระยะแรก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ที่พัฒนาโดยกรรมการ กันธะรักษาและคณะ (2554)

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ครอบครัว ข้อมูลการตั้งครรภ์และการคลอด ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำ หรือข้อความลงในช่องว่าง

2. แบบประเมินผลลัพธ์ของการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาระยะแรก คือ 1) แบบวัดความสำเร็จในการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อระหว่างมารดากับทารก 2) แบบวัดความสำเร็จในการอมหัวนมหรือคุณนมมารดาของทารกในระยะเวลาหลังคลอด 3) แบบบันทึกการวัดอุณหภูมิกายทวารทางทวารหนัก 4) แบบประเมินปริมาณน้ำนมและ 5) แบบสอบถามการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวที่ 24 ชั่วโมงก่อนจำหน่าย

การตรวจสอบคุณภาพของแนวปฏิบัติทางคลินิก

เครื่องมือดำเนินการศึกษา ได้แก่ แนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาระยะแรก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ที่พัฒนาโดย กรรมการ กันธะรักษา และคณะ (2554) มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ประเมินคุณภาพของแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาระยะแรก โดยจะใช้แบบประเมินคุณภาพของแนวปฏิบัติทางคลินิก (The Appraisal of Guidelimes for Research & Evaluation: AGREE) ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดย ฉวีวรรณ ธงชัย (2547) ซึ่งมี 6 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 ขอบเขตและวัตถุประสงค์ หมวดที่ 2 การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง หมวดที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาแนวปฏิบัติ หมวดที่ 4 ความชัดเจนและการนำเสนอ หมวดที่ 5 การประยุกต์ใช้ และหมวดที่ 6 ความเป็นอิสระของทีมจัดทำแนวปฏิบัติ แนวปฏิบัติได้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านได้คะแนนในหมวดที่เป็นสาระสำคัญมากกว่า 50

2. การประเมินความเป็นไปได้ของการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้ในส่วนที่นำมาใช้ในการดำเนินการศึกษาครั้งนี้ การประเมินความเป็นไปได้ในส่วนของผู้ใช้แนวปฏิบัติทาง

คลินิกนั้นได้ประเมิน โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกของ ฉวีวรรณ ธงชัย และ พิกุล นันทชัยพันธ์ (2547) ซึ่งประกอบด้วย 1) ความง่ายต่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก 2) ความชัดเจนของแนวปฏิบัติทางคลินิก 3) ความเหมาะสมของเนื้อหาแนวปฏิบัติทางคลินิกต่อการนำไปใช้ในหน่วยงาน 4) แนวปฏิบัติทางคลินิกทำให้เกิดผลดีต่อมารดาและทารกแรกคลอด 5) แนวปฏิบัติทางคลินิกช่วยประหยัดเวลาและลดต้นทุนด้านกำลังคน เวลา และงบประมาณ 6) แนวปฏิบัติทางคลินิกมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้ ในหน่วยงาน และ 7) ความพึงพอใจต่อการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก จากการประเมินที่มผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก จำนวน 15 คน ที่ปฏิบัติงานในเวลาดังกล่าวพบว่าในหัวข้อความง่ายต่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิกเห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 80 เห็นด้วยระดับปานกลางร้อยละ 20 ความชัดเจนของแนวปฏิบัติทางคลินิกเห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 100 ความเหมาะสมของเนื้อหาแนวปฏิบัติทางคลินิกต่อการนำไปใช้ในหน่วยงานเห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 100 แนวปฏิบัติทางคลินิกทำให้เกิดผลดีต่อสตรีในระยะคลอดและทารก เห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 90 เห็นด้วยระดับปานกลาง ร้อยละ 10 แนวปฏิบัติทางคลินิกช่วยประหยัดเวลา และ ลดต้นทุนด้านกำลังคน เวลา และงบประมาณ เห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 50 เห็นด้วยระดับ ปานกลาง ร้อยละ 50 แนวปฏิบัติทางคลินิกมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้ ในหน่วยงานเห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 70 เห็นด้วยระดับปานกลาง ร้อยละ 30 และ ความพึงพอใจต่อการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกเห็นด้วยระดับมาก ร้อยละ 80 เห็นด้วยในระดับปานกลางร้อยละ 20

ผู้ศึกษาประเมินความเป็นไปได้ของการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกไปใช้ในหน่วยงาน โดยผู้ศึกษาได้ทดลองใช้กับมารดาและทารกที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ที่ห้องคลอด โรงพยาบาลสันติสุขจำนวน 5 คนในระหว่างวันที่ 12 ถึง 25 เดือน เมษายน พ.ศ. 2554 และได้ปฏิบัติ จนครบทุกข้อเสนอแนะตามแนวปฏิบัติทางคลินิก หลังการทดลองใช้ ผู้ศึกษาทำการประเมินกับทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก เพื่อค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกพบว่า ในการปฏิบัติจริงในแต่ละเวร โดยเฉพาะเวรคึกนั้น มีพยาบาลปฏิบัติงาน 2 คนแต่หลังจากมารดาและทารกปลอดภัยแล้วพยาบาล 1 คนกลับเข้าไปปฏิบัติงานต่อในเตียงผู้ป่วยในทำให้มีพยาบาลเพียงคนเดียวอยู่กับผู้คลอด ทำให้ไม่สามารถทำตามขั้นตอนการสัมผัสเนื้อนมเนื้อได้ครบ 1 ชั่วโมง และเนื่องจากเตียงคลอดเป็นเตียงที่สูงและไม่มีที่กั้นเตียงทำให้เสี่ยงต่อมารดาและทารกเกิดอุบัติเหตุตกเตียงคลอด ดังนั้นทีมงานจึงได้สรุปว่าเวรคึกให้สามมีและญาติที่ผ่านการอบรมเรื่องการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก ตั้งแต่ระยะฝากครรภ์มาเฝ้าอยู่ข้างเตียงคลอด ขณะที่มีการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก เพื่อป้องกันตกเตียงคลอด และผู้ศึกษาและผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกได้ประชุมหารือกับทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้องกับวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2554 เวลา 13.30-16.00 น. เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันก่อนนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้จริงในการศึกษา

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษานำโครงการศึกษาเพื่อการค้นคว้าแบบอิสระ เอกสารข้อมูล โครงการศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว เสนอเข้ารับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อพิจารณารับรองสิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการศึกษา เมื่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว ผู้ศึกษาได้นำเอกสารดังกล่าวเสนอต่อผู้อำนวยการ โรงพยาบาลสันติสุข จังหวัดน่านเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

การพิทักษ์สิทธิมารดาที่ได้รับการดูแล โดยใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก ณ ห้องคลอด โรงพยาบาลสันติสุข ผู้ศึกษาแจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการ การรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาที่ทำการศึกษา พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการศึกษาโดยไม่มีการบังคับใดๆ การตอบรับหรือปฏิเสธจะไม่มีผลต่อการดูแลรักษาและชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถออกจากการศึกษาได้ตามความต้องการ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ การนำข้อมูลไปอภิปรายหรือเผยแพร่ได้นำเสนอในภาพรวมของผลการศึกษา ดังนั้นเมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมเข้าร่วมในการศึกษารั้งนี้จึงให้ลงชื่อในใบยินยอมเข้ารับการการศึกษา

การพิทักษ์สิทธิทีมผู้ใช้น้ำแนวปฏิบัติทางคลินิก ผู้ศึกษาแจ้งให้ทีมผู้ใช้น้ำแนวปฏิบัติทางคลินิกทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการ การรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาที่ทำการศึกษา พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการศึกษาโดยไม่มีการบังคับใดๆ เมื่อทีมผู้ใช้น้ำแนวปฏิบัติทางคลินิก ยินยอมเข้าร่วมในการศึกษารั้งนี้ จึงให้ลงชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมการศึกษา

ขั้นตอนดำเนินการศึกษา

การศึกษาประสิทธิผลของการใช้น้ำแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก ห้องคลอด โรงพยาบาลสันติสุข ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาดำเนินการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้ ที่พัฒนาโดยสมาคมพยาบาลออนทารีโอ (RNAO, 2002) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกแนวปฏิบัติทางคลินิก

ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมและสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์เรื่องการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาซึ่งขั้นตอนการเริ่มนมมารดาในระยะแรกในห้องโดยการให้สัมผัสเนื้อแนบเนื้อเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางปฏิบัติจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และสืบค้นด้วยมือ พบว่ามีทั้งหมด 4 แนวทางปฏิบัติดังนี้

1.1 แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของสมาคมพยาบาลออนตาริโอ (Registered Nurses Association of Ontario [RNAO], 2003) ประเทศแคนาดา ได้รับการพัฒนามาจากทีมงานพยาบาลผู้เชี่ยวชาญจากสมาคมพยาบาล ออนตาริโอ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ มีวัตถุประสงค์คือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีแก่มารดาและทารกสำหรับพยาบาลผู้ดูแลสุขภาพในหน่วยงานทั่วไปและหน่วยงานที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษเช่นทารกคลอดก่อนกำหนด สำหรับเนื้อหาของแนวปฏิบัตินั้นได้เริ่มตั้งแต่การเตรียมขณะตั้งครรภ์ คลอด และระยะหลังคลอดและก่อนการจำหน่ายก่อนกลับบ้าน โดยมีเครื่องมือประเมินทุกระยะ

1.2 แนวทางการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของประเทศออสเตรเลีย (The Royal Women's Breastfeeding Guideline, 2004) พัฒนาโดยทีมผู้เชี่ยวชาญด้านนมมารดาของโรงพยาบาลรอยัลประเทศออสเตรเลีย เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยเริ่มตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด และระยะหลังคลอด

1.3 แนวปฏิบัติสำหรับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสำหรับทารกคลอดครบกำหนดปกติ (Breastfeeding Practice Guidelines for Healthy Term Infant) จาก WRHA (The Winnipeg Regional Health Authority) เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพัฒนาโดย 5 ผู้เชี่ยวชาญจาก WRHA เป็นแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเริ่มการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกในระยะหลังคลอดและการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน

1.4 แนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระยะแรกโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่พัฒนาโดย วรรณิการ์ กันธะรักษา และคณะ (2554) ซึ่งมีสาระสำคัญของแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับในการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระยะแรก แบ่งหมวดหมู่ตามหลักฐานเชิงประจักษ์เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การให้ความรู้และฝึกทักษะการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกให้แก่บุคลากรวิชาชีพ 2) การให้ข้อมูลมารดาเกี่ยวกับการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก 3) การลดอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในห้องคลอดและห้องคลอดได้แก่ การดูแลมารดา เพื่อป้องกันการคลอดยาวนาน และการลดความเจ็บปวดในระยะคลอดของมารดาโดยไม่ใช้ยา 4) การปฏิบัติ

ตามขั้นตอนของการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อระหว่างมารดากับทารก และการจัดทำทารก และ 5) การดูแลทารกแรกเกิด

ผู้ศึกษาได้นำแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับ การส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของแต่ละสถาบัน ไปประเมินเบื้องต้น โดยใช้เครื่องมือประเมินแนวปฏิบัติสำหรับการวิจัย (AGREE Collaboration, 2001) ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดย จวีวรรณ ธงชัย (2547) ประเมินได้ว่า ทั้ง 3 แนวปฏิบัติของต่างประเทศไม่ได้เป็นการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก โดยเฉพาะจึงไม่เหมาะสมในการนำมาศึกษา ส่วนแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกที่พัฒนาโดย วรรณิกัร กันธะรักษา และคณะ (2554) เป็นแนวปฏิบัติที่มีองค์ความรู้เป็นปัจจุบัน มีขั้นตอนเป็นแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน และเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก โดยเฉพาะ นอกจากนี้แนวปฏิบัติได้ผ่านการประเมินคุณภาพ ซึ่งได้คะแนนในแต่ละหมวดที่เป็นสาระสำคัญมากกว่าร้อยละ 50 แนวปฏิบัตินี้จึงมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เมื่อผู้ศึกษาและทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกนำแนวปฏิบัติทางคลินิกดังกล่าว ไปทดลองใช้พบว่าแนวปฏิบัติทางคลินิกมีขั้นตอนชัดเจน และกิจกรรมที่ทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกได้ปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การลดอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในห้องคลอดและห้องคลอด ซึ่งประกอบด้วย การดูแลมารดาเพื่อป้องกันการคลอดยาวนาน การลดความเจ็บปวดโดยไม่ใช้ยา การดูแลทารกแรกเกิด เป็นต้น จึงสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยไม่เป็นการเพิ่มภาระงานที่ปฏิบัติเป็นประจำเพียงแต่เลื่อนระยะเวลาการดูแลทารกแรกเกิดออกไป นอกจากนี้การปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก ยังทำให้เกิดแนวทางและความชัดเจนในการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลที่ปฏิบัติอยู่แล้วเป็นประจำ เช่น การให้ข้อมูลมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ซึ่งจะเพิ่มในส่วนการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระยะแรก โดยการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อ การปฏิบัติตามขั้นตอนของการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อระหว่างมารดากับทารก การจัดทำทารก จากการปฏิบัติเดิมนั้นได้ห่อตัวทารกไว้ทารกไม่ได้สัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อกับมารดา อีกทั้งการดูแลทารกแรกเกิดเช่น ป้ายตา ฉีดวิตามินเค และฉีดวัคซีนนั้นได้ทำก่อนที่จะให้ทารกดูดเริ่มนมมารดา

ขั้นตอนที่ 2 ระบุ วิเคราะห์ และกำหนดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้ศึกษาได้วางแผนกำหนดกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน คือทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกที่ปฏิบัติงานในห้องคลอด โรงพยาบาลสันติสุข จำนวน 15 คน ประกอบด้วย พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 10 คน ผู้ช่วยเหลือคนไข้ 5 คน โดยพยาบาลวิชาชีพมีอายุเฉลี่ย 33.25 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี 10 คน

ระยะเวลาของการปฏิบัติงานในห้องคลอดมากกว่า 10 ปีมีจำนวน 5 คน ระยะเวลาการปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี มีจำนวน 5 คน เคยได้รับการอบรมเรื่องนมแม่ทุกคนปีละ 1 ครั้ง ส่วนผู้ช่วยเหลือคนไข้ มีอายุเฉลี่ย 30.5 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษา 4 คน ระดับปริญญาตรี 1 คน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในห้องคลอดมากกว่า 5 ปีมีจำนวน 1 คนและปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี 4 คน

2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก คือกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย มารดา และทารกแรกเกิดที่ได้รับการดูแลตามปกติระหว่าง เดือน เมษายน ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2553 และมารดา และทารกแรกเกิดที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกระหว่าง เดือน มีนาคม ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2554

2.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระหว่างหน่วยงาน คือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสันติสุข หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลโรงพยาบาลสันติสุข ซึ่งจากการนำเสนอผู้บริหารได้ให้การสนับสนุนและเห็นชอบในการที่ได้นำแนวปฏิบัติทางคลินิกมาใช้

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความพร้อมของสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานและบุคลากร

ผู้ศึกษาและทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกได้ประเมินความพร้อมของหน่วยงานและบุคลากรที่มสุขภาพ พบว่าจากนโยบายของหน่วยงานโรงพยาบาลได้เข้าร่วมโครงการ โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัวอยู่แล้วแต่เนื้อหาของมาตรฐานโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัวไม่ได้อธิบายรายละเอียดของขั้นตอน การปฏิบัติการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาครั้งแรกโดยการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อ ทางด้านบุคลากรนั้นจากการประเมินพบว่ามีความพร้อมด้านองค์ความรู้ และมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เนื่องจากทางโรงพยาบาลได้พัฒนา บุคลากรด้านวิชาการสูติกรรมประจำต่อเนื่องทุกปี แต่ยังขาดการพัฒนาความรู้ในส่วนของการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาครั้งแรก และขั้นตอนการปฏิบัติ

ด้านอุปกรณ์นั้นพบว่าเตียงคลอดเป็นเตียงขาหยังมีความสูงและไม่มีไม้กั้นเตียงผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการแจ้งหัวหน้าหน่วยงานของอนุมัติทำราวกันเตียงคลอด นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เตรียมความพร้อมหญิงตั้งครรภ์ไตรมาสที่ 3 ขึ้นไปพร้อมกับสามีและญาติทุกรายเรื่องการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาครั้งแรกในขณะมาฝากครรภ์ทุกสัปดาห์พร้อมแจกแผ่นพับ ซึ่งหญิงตั้งครรภ์และญาติร้อยละ 80 ได้ผ่านการเตรียมความพร้อม

ขั้นตอนที่ 4 การตัดสินใจเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการนำแนวปฏิบัติไปใช้

ผู้ศึกษาและทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกใช้กลยุทธ์ในการนำเอาแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้ดังนี้

4.1 ผู้ศึกษาได้จัดประชุมโดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกมาใช้ จัดอบรมในวันที่ 25 มีนาคม 2554

เวลา 13.00-16.00น. เนื้อหาประกอบด้วย การให้ความรู้เรื่องประโยชน์ของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา การเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก และขั้นตอนการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก ซึ่งการอบรมให้ความรู้นี้จัดทำในโครงการอบรมวิชาการสูติกรรมประจำปี หลังจากอบรมเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจและพร้อมในการปฏิบัติและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาได้เน้นให้ทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก

4.2 ผู้ศึกษาทำการตรวจสอบข้อมูลการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก และเพิ่มความตระหนักในการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก การกำกับ ติดตามข้อมูลในการปฏิบัติทุกวัน และกระตุ้นให้มีการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกอย่างสม่ำเสมอ โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแบบบันทึก และการสังเกตการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีการให้ทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติบันทึกปัญหาที่พบในการใช้แนวปฏิบัติลงในสมุด

4.3 ผู้ศึกษาได้จัดเตรียมคู่มือของการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ที่พัฒนาโดยกรรณิการ์ กันธะรักษา และคณะ (2554) ไว้สำหรับผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก และเตรียมแผ่นพับการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกสำหรับสตรีในระยะคลอดและญาติไว้ในหน่วยงาน และจัดทำแผนภูมิและขั้นตอนและป้ายกระตุ้นเตือนสำหรับการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกไว้ในห้องคลอดโดยจัดไว้ในสถานที่ที่สามารถมองเห็นได้ง่ายและชัดเจน

4.4 ผู้ศึกษาและทีมผู้ใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก ได้ประชุมร่วมกันทุกวันศุกร์เพื่อรับทราบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก หาแนวทางร่วมกันในการแก้ปัญหาและให้ข้อมูลเพิ่มในส่วนที่ยังปฏิบัติได้ไม่สมบูรณ์ และสรุปในวันประชุมงานคุณภาพประจำเดือนของหน่วยงานห้องคลอดดังรายละเอียดดังนี้

1) มีปัญหาการลงบันทึกในสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนเมษายนผู้ปฏิบัติลงบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกไม่ครบถ้วนแก้ไขโดยผู้ศึกษาติดตามการบันทึกวันละ 1 ครั้งและกระตุ้นเดือนให้ผู้ปฏิบัติแก้ไขทันที นอกจากนั้นสัปดาห์ที่ 4 พบว่าผู้ปฏิบัติเวรคึกไม่สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการสัมผัสเนื้อแนบเนื้อได้เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ จึงตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกในทีมว่าให้สามีและญาติที่ผ่านการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์อยู่เฝ้าเพื่อป้องกันอุบัติเหตุข้างเตียงคลอด

2) เดือน พฤษภาคม สัปดาห์ที่ 1 ไม่พบปัญหา สัปดาห์ที่ 2 พบมารดาที่มาคลอดปากมดลูกเปิดหมดย้ายเข้าห้องคลอดทันที 2 ราย ผู้ปฏิบัติไม่ได้ให้ข้อมูลการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก โดยการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อ ผู้ศึกษาแก้ปัญหาโดยการให้ข้อมูล

เบื้องต้นทันทีในห้องคลอดและหลังจากย้ายมานอนที่เตียงหลังคลอดให้ข้อมูลเพิ่มเติม สัปดาห์ที่ 3, 4, และ 5 ไม่พบปัญหา

3) เดือน มิถุนายน สัปดาห์ที่ 1 ไม่มีผู้คลอดที่มีคุณสมบัติตามกลุ่มตัวอย่าง สัปดาห์ที่ 2 พบปัญหาผู้ปฏิบัติวัดอุณหภูมิกายทารกแล้วไม่ลงบันทึก 2 ราย สัปดาห์ที่ 3, และ 4 ไม่พบปัญหา

4) เดือน กรกฎาคม สัปดาห์ที่ 1,2 ไม่พบปัญหา สัปดาห์ที่ 3 ผู้ศึกษาได้สรุปรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในแต่ละเดือน และประเมินความพึงพอใจของหน่วยงานทำให้พบว่ามารดาหลังคลอดและญาติมีความพึงพอใจสูงจากการปฏิบัติตามขั้นตอนแนวปฏิบัติทางคลินิกของหน่วยงาน

4.5 ผู้ศึกษาได้ติดตามประเมินผลของกระบวนการ และปรับปรุงกระบวนการในการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกอย่างต่อเนื่องเป็นระยะทุกเดือนพบว่าผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง

4.6 สัปดาห์ที่ 4 ของเดือน ผู้ศึกษาจัดทำบอร์ดสรุปผลงานในการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก ของแต่ละเดือน เพื่อเป็นการกระตุ้นและประเมินความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลความสำเร็จจากการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้ ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูลและผลลัพธ์การใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกทั้งระหว่างการศึกษาและหลังจากสิ้นสุดการศึกษา ดังนี้คือ 1) ความสำเร็จการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อระหว่างมารดาและทารกภายใน 1 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 2) ความสำเร็จในการอมหัวนม หรือดูดนมมารดาของทารก ภายใน 1 ชั่วโมงแรกหลังเกิด 3) อุณหภูมิกายของทารกแรกเกิดที่ 30 นาที และ 2 ชั่วโมงแรกหลังเกิด 4) ปริมาณน้ำนมมารดาในวันที่ 1, 2 และ 3 หลังคลอด 5) จำนวนมารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวที่ 24 ชั่วโมงก่อนจำหน่าย โดยผู้ศึกษาได้ติดตามรวบรวมผลลัพธ์ของการส่งเสริมการเริ่มต้นการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกของห้องหลังคลอด โรงพยาบาลสันติสุข และหลังจากสิ้นสุดการศึกษาได้วิเคราะห์เปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก

ขั้นตอนที่ 6 การจัดหาแหล่งในการสนับสนุนการนำแนวปฏิบัติไปใช้ ผู้ศึกษาได้นำเสนอโครงการในการนำแนวปฏิบัติทางคลินิกสำหรับการส่งเสริมการเริ่มเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรก ไปใช้ในหน่วยงานต่อหัวหน้าห้องคลอดเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณได้รับงบประมาณจากโครงการ โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัวเป็นจำนวนเงิน 2,000 บาทเพื่อใช้ในการจัดทำแผ่นพับเรื่อง การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและการส่งเสริมการเริ่มต้นเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะแรกในห้องคลอด อุปกรณ์ ในการจัดทำบอร์ด และป้ายกระตุ้นเตือนต่างๆเพื่อให้ผู้ใช้

แนวปฏิบัติทางคลินิกปฏิบัติตามขั้นตอนของแนวปฏิบัติทางคลินิก ช่วยให้การนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้เกิดผลสำเร็จและผลลัพธ์ที่ดี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบผลลัพธ์การนำแนวปฏิบัติทางคลินิกไปใช้ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกและกลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติดังนี้

2.1 เปรียบเทียบผลลัพธ์คือ 1) ความสำเร็จในการสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อระหว่างมารดาและทารก ภายใน 1 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 2) ความสำเร็จในการอมหัวนม หรือดูดนมมารดาของทารกภายใน 1 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 3) อุณหภูมิกายของทารกแรกเกิดที่ 30 นาที และ 2 ชั่วโมงแรกหลังคลอด 4) ปริมาณน้ำนมมารดาในวันที่ 1, 2 และ 3 หลังคลอดโดยใช้สถิติทดสอบ Kolmogorov-Smirnov test ทดสอบการแจกแจงของประชากรว่าเป็นโค้งปกติใช้สถิติทดสอบที่เปรียบเทียบประชากร 2 กลุ่มอิสระต่อกัน (Independent t-test) และกำหนดระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ (α) เท่ากับ .05

2.2 เปรียบเทียบผลลัพธ์จำนวนมารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวที่ 24 ชั่วโมงก่อนจำหน่าย ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกและกลุ่มที่ได้รับการดูแลปกติ โดยเปรียบเทียบจำนวนมารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวที่ 24 ชั่วโมงก่อนจำหน่ายโดยใช้สถิติทดสอบฟิชเชอร์ (Fisher's exact probability) และกำหนดระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ (α) เท่ากับ .05